

יט

נאמנותו של חילוני בעניני כשרות

הנני מאשר קבלת מכתבך ממוצש"ק פרשת שלח לך דנא, בשאלתך דלהלן: האם אנו יכולים להאמין ליהודי חילוני שאומר לי שהאוכל או העוגה נעשו בכלים, סירים, תבניות, שלא נגעו בהם לא בשר ולא חלב, או שנגע בהם חלב ולא בשר ולהיפך. ז"א שהכלים הם או פרווה, או בשריים, או חלביים, ולאכול אותו מאכל.

בראשונה אביע תמיהה על כך שהשאלה מתיחסת לבשר וחלב בלבד, שכיון שמדובר באדם חילוני כיצד אתה מאמין לאוכל שלו ולכל מרכיביו שהם כשרים, ורק לגבי בשר-בחלב הנך מסתפק. וכן בשאלת העוגה, והלא יש חשש דם בביצים ועוד. כמו"כ סתמת ולא פירשת אם הכונה לבעל-בית שאתה מוזמן אליו, או לבעל חנות המוכר לאחרים. ועכ"פ אשתדל להשיבך, אלא שאעשה זאת בקצרה מאפס הפנאי:

מקור ההלכה זאת בחולין (פ"ט:): אין הטבחים נאמנים על גיד הנשה דברי ר"מ וחכמים אומרים נאמנים עליו ועל החלב. ועיין שם בגמרא דף צ"ג: ולא נעתיק הדברים. והנה הרמב"ם פסק (בהלכות מאכלות אסורות פרק ח' ה"ז), ונאמן הטבח על גיד הנשה כשם שנאמן על החלב. ואין לוקחים בשר מכל טבח אלא אם היה אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא ששוחט לעצמו ומוכר ונאמן.

והטור (ביו"ד סימן ס"ה) העתיק דברי הרמב"ם והסכים עמו. ועיין שם בבית-יוסף שהביא דברי הרשב"א (בתשובה סימן ת"ה) לפרש דטעמו של הרמב"ם הוא מדתניא בפרק אין מעמידין (ע"ז ל"ט:): אין לוקחין בסוריא אלא מן המומחה, וסוריא לאו דוקא אלא כל חו"ל, וכ"כ הרב המגיד בפ"ג דלא אמרינן סוריא אלא להוציא ארץ-ישראל, אבל ודאי כ"ש הוא בחו"ל. ואף ארץ-ישראל בזמן הזה הרי היא בחו"ל, וכן נראה מן ההלכות שלא הזכירו סוריא וכך נראה

קצת מן התוס' ומן הירושלמי עכ"ל. וכך פסק מרן בשו"ע שם: הטבחים נאמנים על גיד הנשה. ומיהו אין לוקחים בשר מכל טבח ששוחט לעצמו ומוכר אא"כ היה מוחזק בכשרות עכ"ל. ופשוט שכך הוא הדין גם בארץ-ישראל כמבואר לעיל.

בא וראה שאפילו השוחטים ובודקים, שמלאכתם מלאכת קודש אינם נאמנים משום היותם נוגעים בדבר. וכבר כתב הריב"ש (בתשובה סימן ת"ק הביאה מרן הב"י ביו"ד סימן י"ח), שבכל קהלות ישראל יש בודקים שכורין מהקהל לא ירים איש את ידו לשחוט ולבדוק במקולין בלעדיהם, ואפילו יהיה כאילא ביבנה (בכורות כ"ט). מאחר שמן הכשרות הוא נוטל ולא מן הטריפות וכו' ע"כ. הרי מפורש שכל זמן שאדם נוגע בדבר להנאתו אינו נאמן (והרבה מו"מ בהלכה נאמר בזה אלא שאין הפנאי מרשה עתה).

ומצאנו בכמה מקומות שהחשוד על הדבר אינו נאמן, וכולם שנויים במסכת בכורות (פרק רביעי), החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר צבאין וכו', ונפסק להלכה ברמב"ם ה' בכורות פ"ג ה"ה. וכן החשוד על השביעית ותרומה וכו' עיין שם. ומשנה מפורשת שנינו, זה הכלל כל החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו (בכורות ל'). וכך פסק הרמב"ם (בהלכות שמיטה ויובל פ"ט הי"ז). ואף שלהעיד לאחרים חלוק עליו הראב"ד עיין שם, אך לגבי עצמו מוסכם לכל הדעות שאינו נאמן. ויש מגדולי הפוסקים הסוברים שכלל זה הוא מן התורה (עיין בשד"ח כללים מערכת ח' כלל נ"ז).

מעתה ברור שאם מדובר על בעל חנות חילוני, פשוט ביותר שאינו נאמן כלל ועיקר שכן חשוד הוא מתוך רצונו להשתכר ולהרויח, וזה נלמד במכ"ש מכל הנ"ל, שכל הנ"ל לא מדובר באדם חילוני בכל מעשיו אלא בחשוד לאותו דבר בלבד, וזה פשוט.

וגם אדם פרטי בביתו שהוא עצמו חשוד על עניני כשרות, דינו כמוכר בחנות, ויש ללמוד זה ממשנה דדמאי ריש פרק ד', שדין הלוקח מן החשוד כדין האוכל אצלו בביתו עיין שם. ופשוט שבבית

אדם חילוני קשה ביותר לטעום דבר מאכל וביחוד בזמננו שכל מצרכי המזון הם מורכבים ביותר, ויש חשש אפילו בחתיכת עוגה (אפילו ניתן לו נאמנות שהיא פרווה או חלבית) אא"כ כל מרכיביה נמצאים תחת השגחת רבנות מוסמכת.

כ

מגעו של מחלל-שבת ביין

הנני מאשר קבלת מכתבך מיום ט' חשון דנא, בשאלתך אודות מה שקרה שהתארח אצלכם אדם שומר מצוות אך מחלל שבת בפרהסיא לתיאבון, ומזג לעצמו יין מהבקבוק שבשולחן, והסתפקתם מה דין היין שנותר בבקבוק וכו'. כמו"כ שאלת אודות מה שכתב החזון-איש בחיו"ד סימן מ"ט בענין מגע ישראל מחלל שבת ביין וכו'.

והנה דברים אלה ארוכים הם מארץ מדה, וכבר כתבו בהם כל גדולי הפוסקים ויקצר המצע מלצטט אפילו אפס קצהו, ומה גם שכל הדברים מפורשים כשמלה בספרי גדולי המאספים, ועיין בשדי-חמד כללים מערכת מ' כלל פ"ו שהאריך בציטוט דברי הפוסקים בזה, ומתוך דבריו תבין כמה רבתה המחלוקת בדבריהם. ועכ"פ אומר לך דעתי בקיצור גדול. כל עיקר איסור סתם יינם הוא מדרבנן כידוע. כמו"כ לא מצאנו שדין ישראל מחלל שבת לענין יין נסך כגוי, לא בש"ס ואף לא בגדולי הראשונים הרי"ף הרמב"ם והרא"ש. רק גדולי האחרונים הזכירוהו הלא הם הרשב"א הריב"ש ועוד, שהביאם מרן הב"י בסימן קי"ט כידוע, וגם בהבנת דבריהם נפלה קצת מחלוקת (אף שאין הדברים מוכרחים). אלא שמרן בשולחן פסק כן להשוותו לגוי. אבל גדולי האחרונים חיפשו דרכי היתר לפושעי ישראל שבזמננו להשוותם לתינוק שנשבה וכו' וכפי שתראה דבריהם בשדי-חמד שהעתיקם, והדברים ארוכים.